

Diwersdoorsnede van de twee fasen van kerkhillen en de overblijfselen zoals die zijn opgegraven.

Houten kerk uit de 11de eeuw

Marc Dorst

Op de plek van de zendmast aan de Amnesty Internationalweg is in december 2010 archeologisch onderzoek gedaan.

Eerder al werden rond de mast de resten van een 14de eeuwse kerk(toren) en een kerkhof opgegraven, maar er werden ook overblijfselen van een oudere kerk verwacht.

Resten van het schip van de 14de eeuwse bakstenen kerk waren opvallend genoeg niet meer aanwezig. Het muurwerk bleek in oostelijke richting al tot op het niveau van de houtfundering te zijn weggevaagd. De door mensen aangelegde heuvel (hil) waarop de kerk was gebouwd, was grotendeels weggespoeld door het water van het Berg-

sche Veld, het binnenmeer dat na de St. Elisabethsvloed van 1421 ontstond.

Houten kerk onder bakstenen kerk

Onder het niveau van de verdwenen muren van de 14de eeuwse kerk werd een oudere heuvel gevonden, met daarin de resten van een houten kerk. Helaas is de plattegrond van de kerk niet zo duidelijk. De resten bestonden uit een laag gestapelde berkenstammetjes met daar omheen een aantal kleine aangepunte paaltjes. In het midden stond een aangepunte paal.

Vermoedelijk waren de stammetjes de fundering voor een kleivloer van ca. 70 cm. Een deel van de

stammetjes en de kleilaag was verbrand. De fundering was rechthoekig tot licht bootvormig en had een breedte van circa 6 m. De totale lengte is onduidelijk maar was minstens 10 meter.

Rondom waren, recht tegenover elkaar, ten noorden en zuiden van de middenpaal, zwaardere, dragende palen aanwezig. Misschien bevonden zich hier ingangen. Andere zware palen aan de zuid-, noord- en oostzijde hebben mogelijk deel uitgemaakt van aanbouwen/galerijen en het koor. Enkele palen aan de zuidzijde vormden mogelijk een aanbouw met een afmeting van 2x4 m. Hierbinnen bevonden zich 13 graven, waarvan er een komt uit het jaar 1033.

Het oost-west georiënteerde zaalkerkje dat hier stond was waarschijnlijk rechthoekig, met een breedte van ongeveer 7,5 m. Het achterste deel van het schip lijkt versmalde met daarachter een nog smaller koor. De ouderdom van de liggende stammetjes en enkele palen leverden (eind)dateringen op tussen 1018 en 1025. De vermoedelijk oudste fase van de kerk is, misschien al tijdens de bouw, door brand verwoest. Houtskool uit de brandlaag moet uit ongeveer 1023 komen.

Palen van de aanbouw en het koor zijn daarnaast ook dendrochronologisch gedateerd: de bomen bleken in de zomer van 1028 te zijn gekapt. Deze dateringen zijn het betrouwbaarst en voorslagnog moeten we er vanuit gaan dat de houten kerk in één keer is gebouwd: in of kort na het jaar 1028.

Eiken uit de 8ste eeuw

Vier eiken palen waren afwijkend. Ze waren zeer zwaar, met een diameter van 50-60 cm. Opmerkelijk is de dendrochronologische datering van twee exemplaren: 770 en 798. De palen zijn opnieuw gebruikt in de houten kerk en waren ingegraven vanuit de top van de oudste kerkhil. Het hergebruik geeft mogelijk aan dat er in de 8ste eeuw al mensen in de directe omgeving woonden.

Historische gegevens

Het is bekend dat op initiatief van het bisdom Luik tussen 1010/1018 ontginningen plaatsvonden in de Tiezelsingvaerd. De kerk lag destijds in deze waard en kan hebben toebehoord aan de historische nederzetting Wolbrandskerke. Tot de 12de eeuw was het stichten van zogenoemde 'eigenkerken' door lokale bestuurders gebruikelijk. De kerk werd dan ook vaak naar de stichter vernoemd. Mogelijk is de kerk in latere tijden aan het bisdom Utrecht geschonken waarbij de naam veranderde in Kruiskerke.

Rechts: Plattegrond van de resten van de 11de eeuwse houten kerk en omliggende graven.

Onder: Hergebruikte 8ste eeuwse paal. De witte lijn geeft het niveau aan waarop de liggende stammenfundering aanwezig was. De grond hierboven is de oudste kerkhil.

